

COMENIUS ÉS A MÚZSÁK

A nemzetek tanítójának sokoldalúsága volt a központi téma, a Magyar Comenius Társaság 2010. novemberi közgyűlésén és felolvasó ülésén.¹ Comenius elméleti és gyakorlati pedagógiai munkásságához úgy tudunk közelíteni, ha elsősorban, mint teológust értjük meg.² Comenius gyakran idézte a Bibliát.

A Társaság tisztújító közgyűlésének elején én is ezt tettem: „Az értelmesek pedig fénylenek, mint az égnek fényessége; és akik sokakat az igazságra visznek, miként a csillagok, örökkön örökké.” (Dániel 12:3) Egy perces, néma főhajtással emlékeztünk Társaságunk 2010-ben eltávozott nagyjaira.

Element díszelnökünk, az alapításkor meghatározó segítséget adó Dr. Köpeczi Béla (1921 – 2010); szelíden határozott jószágos elnökünk Dr. Huszár István (1927 – 2010). Azon tagjaink emléke előtt is tisztelegtünk, akiknek alkotó nagyságát szintén a mostani felolvasó ülésen idéztük meg: Dr. Király István (1921 – 1989), Dr. Takács Béla (1930 – 1997), Dr. Komlóssy Sándor (1920 – 2007), Dr. Demjén István (1933 – 2008), Mladonyiczky Béla (1936 – 1995), Czinke Ferenc (1926 – 2000). Róluk is olvashatóak tanulmányok a hivatkozott kötetben. Főhajtásunkkal Társaságunk szellemi támogatójára, Ruttkay Kálmánra (1922 – 2010) is emlékeztünk. A tanácskozásunk témája: tisztelet és felmutatás is, hiszen Ők, akik előttünk jártak, alapozták meg és bővítették A Sárospataki Iskola holnapnak is üzenő erejét.³

1 Az írás szerzője a Magyar Comenius Társaság (MCT) alelnöke. A közgyűlés Sárospatakon volt, a Miskolci Egyetem Comenius Tanítóképző Főiskolai Karán. Az ott elhangzott beszéd azonos címmel megjelent In: Kováts Dániel (szerk.) [2011]: Comenius és a múzsák. Bibliotheca Comeniana XV. kötet. Sárospatak, Magyar Comenius Társaság, 93-95. old. A kötet 2012-től elérhető lesz a www.drkonczgabor.hu honlapon is. A könyvben megjelent tanulmányában R. Várkonyi Ágnes akadémikus jellemezte Comeniust, mint a nemzetek tanítóját.

2 Lásd: Koncz Sándor: Comenius teológiája. In: Bibliotheca Comeniana III. Sárospatak, 1990. 86-102. old.

3 A Magyar Comenius Társaság 2007. évi tudományos felolvasó ülésén vázoltam A Sárospataki Iskola című,

*
Amikor a 2009. évi tudományos felolvasó ülés után arról beszélgettünk, hogy mi legyen a következő nagy találkozóink szakmai témája, Comenius sokoldalúságát idéztük, s Földy Ferenc elnök úr fogalmazta meg a címet: *Comenius és a múzsák*. Nekem akkor Barsi Ernő „Bodrog partján nevelkedett tulipán...” című, sárospataki diákdalokat bemutató CD-je jutott eszembe, hiszen azzal kezdődik, hogy Comenius Lorántffy Zsuzsannának prezentálja a kottából való éneklést...

Amint éppen manapság, úgy a XVII. században is nagy szükség volt a változásokat felfogó, megértő és összefoglaló sokoldalúságra. Idézzük fel történelmi tudásunkat: a nagy földrajzi felfedezések után ekkor globalizálódott a nyugati világ. A tengeren túli területekről és ugyanakkor keleti irányból is beáramlott új anyagok, növények, szempontok, tudások és a nyugati új technikák (például a cséplőgép, a szélmalom) a peregrinusokon, kereskedőkön keresztül jutottak el hozzánk. Ide, ahol az oszmán hódítás miatt tartósan megrekedt a fejlődés, és csak a műveltség közvetítése, az új szemléletű tanulási módszerek jelenthették a megmaradás eszközeit.⁴

Amikor *Comenius és a múzsák* címmel tanácskozunk, akkor nem csak arra vagyunk kíváncsiak, hogy mely hölgyek ihlették, segítettek Comenius munkásságát... Bár éppen itt, most Sárospatakon ez

koordináló, orientáló, szintetizáló kutatás indító koncepcióját. Lásd: Koncz Gábor: Sárospatak:

A köszönő város. In: Comenius előtt és után. Bibliotheca Comeniana XIII. Magyar Comenius Társaság, Sárospatak, 2008. 91-93. old. Lásd még: Bolvári-Takács Gábor: Szempontok a Sárospataki Iskola történetének kutatásához. In: Bibliotheca Comeniana XIV. Magyar Comenius Társaság, Sárospatak, 2009. 191-198. old. Továbbá: Kováts Dániel: Gondolatok a Sárospataki Iskola történeti kutatásának kezdeményezéséről. In: Uo. 199-202. old.

4 Lásd erről Dömötör Ákos: Comenius szellemi környezete. A realista pedagógia csírái és összefüggései. In: Új Holnap. 43. évfolyam (új folyam 16.), 1988. március, 109-124. old.

is aktuális téma lenne... Hiszen A Művelődés Házában bámulható Józsa Judit kerámiaszobrász művész válogatott kiállítása, köztük a *Múzsák kertje* is...⁵

Comenius persze fejből tudná, mi azonban a művésznő segítségével idézzük fel (és a szobrokat majd megtekintve képzeljük és realizáljuk...) kik is voltak a görög mitológia múzsái. Zeus és Mnemosyne (az emlékezet) leányai. Istennök voltak ők, akik a szabad természetben, a tiszta vízü forrásoknál éltek. *Calliope*: az epikus költészet... *Euterpe*: a zene, a líra... *Melpomene*: a tragédia... *Thalia*: a vígjáték, a színjátszás... *Erato*: a szerelmi költészet... *Polyhymia*: a himnusz-költészet... *Therpsichore*: a tánc... *Clio*: a történetírás... *Uránia*: a csillagászat... múzsája volt. Érzékelhetjük: az irodalom, a zene, a tánc, a képzőművészet, a társadalom- és a természettudomány egyaránt tükröződött bennük; tehát az alkotó élet teljességét hordozták.

Comenius ideája az volt, hogy mindenkit, mindenben, egészen ki kell művelni. Ezt a komplexitást a *Pampaedia* alcímében is hangsúlyozta: „...a szellem egyetemes műveléséről, az egész élet tevékenységeinek oly módon történő korlátok közé szorításáról értekezünk, hogy minden ember elméje minden életkorban kellemesen elfoglalva a gyönyörűség kertjévé válhasson. Egyszer s mind példákat nyújtunk az ily jelentős dolgok szerencsés megkísérlésére.” A *Pampaedia* ennek módszertanáról szól. A korlátok közé szorítás éppen nem a beszűkítést, hanem a sokoldalúság hatékony tanulását és gyakorlását jelenti.⁶

Társaságunk lehetősége, feladata és módszere az, hogy a comeniusi sokoldalúságot felmutatjuk és ennek

5 Józsa Judit honlapja: www.jozsajudit.hu

6 Comenius, A. J.: *Pampaedia*. Fordította: Bollók János In: *Bibliotheca Comeniana* IV. kötet. Magyar Comenius Társaság, Sárospatak, 1992.

sárospataki történelmi példáit is megidézzük. Ezért szorgalmazzuk *A Sárospataki Iskola* integrált kutatás keretében azt, hogy legalább kerek évfordulón, ne csak emlékezzünk az ilyen magartást tanúsító előtünk járókra, hanem szisztematikusan összefoglaljuk munkásságukat és felmutassuk követendő példájukat, módszereiket, üzeneteiket. Mi nem csak a tudósok, költők, művészek, jogászok írásos produkciókban, alkotásokban is megragadható munkásságát tartjuk fontosnak, hanem természetesen az utódokban élő *tanárokét és szervezőkét* is.

Ebben a munkában, a tudományos felolvasó üléseken és a *Bibliotheca Comeniana* kötetein túlmenően, fontos fórumunk a *Zempléni Múzsá* című folyóirat, immár tíz éve. Ez a periodika is a sokoldalúság jegyében jelenik meg, hiszen a társadalomtudomány, az irodalom, a képzőművészetek, az ismertetés és a hirdetések egyaránt színesítik tartalmát. Ne csak olvassák és ajánlják, hanem jelenjenek is meg benne!⁷

Persze, lépni kell... a köteteken és folyóiratokon túlmenően fontos, hogy megteremtsük saját honlapunkat. Addig is, 2012-től, a www.drkonczgabor.hu honlapon lehet majd tájékozódni Társaságunk munkájáról és terveiről.

Egyszer majd Comenius konkrét múzsáit is megidézzük... most azonban látóköre, mondani-valója, komplexitása a témánk. „Jót, s jól. Ebben áll a nagy titok.” (Kazinczy Ferenc): jót tett Ő és követői, s mi jól tesszük, ha tovább adjuk üzeneteiket.⁸

7 *Zempléni Múzsá*: www.zemplenimuzsa.hu

8 Ezt tettük 2011 novemberében is, az MCT (alapítva: 1986!) 25 éves évfordulóján, a *Comenius és Európa* című tudományos felolvasó ülésen. Ekkorra jelent meg a már hivatkozott, XV. kötet. (A kötetet folyóiratunkban a későbbiek során ismertetjük, az aktuális felolvasó ülés tematikájának bemutatásával együtt. A Szerk.)